

Predsednik se k sklepu zahvaljuje vsem g. g. udeležnikom te skupščine, ter želi, da bi vsak posebej in vsi vkup v pravem, napredovalnem duhu kot dobri učitelji tudi zvesto delali za dobro šolo ter zdatneje koristili ožji in širnji domovini svoji. S trikratnim „živio“ našemu presvetlemu vladarju sklene se skupščina. (Dalje prih.)

Opis Krškega okrajnega glavarstva.

I. L.

(D a l j e.)

Šolske in župninske občine v Kostanjeviškem sodnijskem okraji.

Š e n t - J a r n e j .

Zemljepisni del.

Vsak dober človek ljubi čez vse svojo domovino. Zraven svoje domovine pa ljubi vsak posebno svoj rojstveni kraj. Že pregovor pravi: „Povsod je prijetno, doma pa naj bolj“. Šent-Jarnej je velika župnina na Dolenjskem, tri ure oddaljena od Novega mesta. Župnina je užé stara. Šteje čez 5400 duš. Ima 56 prav lepih in velikih vasi in 12 cerkvic (podružnic), ter lepo in veliko župljansko cerkev sv. Jarneja. Župnina ima enega župnika in dva duhovna pomočnika (bili so nekdanj po trije); ti skrbijo za dušni blagor svojih župljanov; ima pa tudi tri učitelje, t. j. nadučitelja, učitelja in učiteljico, kateri tudi po svoji zmožnosti prav marljivo skrbé za razvijanje dušnih zmožnosti otrok. Za šolo ugodnih otrok je blizo 600. Hodi jih pa blizo 400 v vsakdanjo in blizo 100 v ponavljalno šolo. Prebivalci so največ kmetje; mnogo pa se jih pečá z roko-delstvom, posebno usnjarijo, trgovstvom (prodaja domačih pridelkov). Kmetje si prideljujejo različnih pridelkov, posebno vina.

Mnogo pa si prislužijo z vožnjo. Prevaževajo namreč mnogovrstne reči z enega kraja v drugi, toda ne prihranijo mnogo, kajti navajeni so na dobro življenje; purani, gosi, kapuni jim dobro dišijo. — Skozi Šent-Jarnej vije se mali potoček „Kobila“, kateri priteče izpod Gorjancev, ki mejijo župnino na Belokranjsko. *) Hiše so srednje velikosti, toda vender lepe, posebno je župljanska vas Šent-Jarnej dosta lepa. Cerkev je prostorna in lepo ovenčana. V zvoniku visí petero zvonov. Župljani pridelajo tudi mnogo vina v svojih vinogradih, ki obdajajo župnino od dveh strani, namreč na jugu in zahodu. V župnini nahaja se tudi več gradov, kateri so jako znameniti. Tako n. pr. so: „Pleterje“, v katerem gradu so nekdanj stanovali menihi, „Kartuzjani“, „Gracerjev turn“ (Feistenberg), znamenit za časa Francozov, Turkov i. t. d.

Pri Šent-Jarnej prične se velika in lepa ravnina, katera se razprostira še onkraj Save celó do Zagreba. Šent-Jarnejška župnina meji na severji na župnino: Šent-Kocijansko, na vzhodu na Kostanjeviško, na zahodu na Belocerkevsko in na jugu na Brusniško. — O Šent-Jarnejju je znana národna pesen: „Ni lepšega ptiča, kot je petalu, Ni lepšega kraja, kot je Šent-Jarn“. Zložil jo je baje nek učitelj. Mnogo popotnikov potuje skozi Šent-Jarnej, ki je središče mej Krškim in Rudolfovim itd.

V slabem razmerji so njive in travniki v krajih od Šent-Jarneja proti Rojem in Grobljem, kakor tudi proti Dol. Starivasi, kajti ondi je peščen svet. Drugod so boljše njive, travniki in vinogradi, posebno proti Rudolfovemu in pod Gorijanci od Št. Jarneja.

*) Hrihje Šent-Jarnejške župnine so: Gorijanci, Tolsti vrh, Golobinjek, Solnčnik i. dr. Na Gorijancih je stalo nekdanj jezero na mestu, ki se še zdaj imenuje „Pri jezerih“.

Ljudstvo je bolj ubožno kakor v vinskih krajih sploh. Tudi je malo omikano, razun prebivalcev v gradeh in nekaterih vaščanov. Zeló sem se čudil, ko sem pred 12. leti sem prišel; kajti imeli so šolo, pa zeló pičlo število je bilo onih, ki bi bili znali dobro čitati, pisati in računiti. Vzrok temu je bil gotovo ta, da se je v šoli le preveč nemščina ubijala, ter so tako otroci se šole bali in se zeló malo naučili. Zdaj pa je mnogo mladih ljudi, ki znajo čitati, pisati, računiti in so v boljšem duhu vzgojeni. Lehko bi se o tem spisale cele knjige, kako zeló zanemarjeni in na krivo misel zapeljani so bili ubogi otroci, ki so zdaj gospodarji v tej lepi župnini Šent-Jarnejski.

Vasi so: Šent-Jarnej, Šmarčjas, Razdrto, Dobravca, Gomila Gorenja, Gomila Doljena, Drama, Čadreže, Maharovec Gorenji, Maharovec Doljeni, Breškavas, Pristavca, Pristava, Gmanjca, Polhovica, Gradišče Gorenje, Gradišče Doljene, Mokropolje Gorenje, Mokropolje Doljene, Žapuže, Prapreče, Hrastje, Tolstivrh, Loka, Orehovica, Staravas Gorenja, Staravas Doljena, Cerovlog, Vrhpolje Gorenje, Vrhpolje Dolenje, Mihovo, Žvabovo, Jelša, Brezovica Gorenja, Brezovica Doljena, Apnenik, Vratno, Javorovica, Šmarije, Drča, Sela, Volčkovavas, Ban Gorenji, Ban Doljeni, Vrh, Ledečavas, Vrbovce, Groblje, Iménje, Brezje, Ostrog, St. Jakob, Roje, Mihovca, Stranj.

Cerkve so: V Šent-Jarnej, v Starivasi Dol., v Starivasi Gor., v Orehoviči, v Gradiškem polji, v Čadrežu, v Polhovici, v Mokropolju Gor., na Vrhpolji Gor., v Šmariji, v Ledečivasi, na Grobljah, na Tolstemvrhu; zdaj jo zidajo in je užé na pol izdelana na Gojancih, kjer je pred 40. leti razpadla. Bile so še v tej župnini cerkve: v Pleterjah v gradu, ki je pustina in še stoji; na Javoroviči, v Šent-Jakobu. V Valvazorjevih časih je bilo 26 podružnic.

Gradovi so: 1. Gracerjev turn (Feistenberg), kjer je gospod Karol Rudež zdaj posestnik in predsednik kraj. šol. sveta, izvrsten národnjak. 2. Draškovec (Draschkovitz), posestnik Trenz Ferdinand. 3. Pleterje (bivših minihov Kartuzjancev), zdaj baronezine Borsch in še zraven teh tudi manjši gradiček na „Golem“ (proti Belicerkvi). 4. Prežek (Preissek), lastnina pl. Langerja. 5. Na „Volavčeh“, lastnina g. Tusena v. Fichtenau-a c. kr. poštarja v Rudolfovem.

Zgodovinski del.

Spominki in znamenitosti bi bili: V Grobljah je utegnilo stati v rimskih časih mesto, kajti še zdaj opeko in kamnitne prage in druge reči izkopavajo po polji in v vasi. Ravno tako tudi v Razdrtem, pa še v Gradišču Gorenjem in Doljenem. Župnina je bila l. 1248. ustanovljena; prvi župnik je bil Bertoldus. L. 1547. je bil tukaj za župnika Primož Trubar. Zdanji farovž je bila grajščina; župnik je poprej stanoval daleč gori v privatni hiši v Šent-Jarnej. Kaplanija je bila v hiši pri veliki cesti šte. 2, zraven zdanje šole, bivše mežnarije. Šola je bila poprej mežnarija, ter se je razširjevala in vzdigovala tako, da je bilo eno nadstropje prizidano. Pripoveduje se o nekem Klančniku, ki je bil tū prvi učitelj, nadalje o Makavcu. Pred g. Sajé-tom je bil tū g. Janez Simonič 16 let, in takrat se je šolstvo začelo nekoliko bolj gibati. Leta 1871., v dan 4. oktobra, je prišel tū sem g. Janez Sajé. Leta 1875. se je šola razširila v dvorazredno, kjer je bil drugi učitelj g. Valentin Burnik. Leta 1876. se je ta razširila v trirazredno ter se je privzela učiteljica gdč. Emilija Korošic. Umrla je ta užé maja meseca 1877. l., nadomestovala sta jo tukajšnja gg. kaplana, Karol Jančigar in Josip Pekovec. Jeseni prišla je za učiteljico gdč. Ludovika Donati, potem je šel g. Burnik na Dvor, ter prišel na to mesto g. Fr. Mihče. Namesto učiteljice pa gdč. Kristina Zadnikar, zdaj pa zopet gdč. Ana Schmidinger.

Valvazor pripoveduje o Gracerjevem turnu, da je stal užé l. 1328. in da so ga imeli plemeniti gospodje tega imena v posestvu; zato je obdržal grad to imé še mej

ljudstvom. O tem gradu pripoveduje Valvazor, da so ga bili v njegovih časih Uskoki napadli po noči in oropali, umorivši prej hišino in oskrbnika. Posestnica (gospa Buzet s hčerjo) jim je bila komaj ušla. V okolici so razsajali tudi Turki v 16. stoletji. Po Valvazorju so bili plemeniti gospej Thurn v Šent-Jarnej roke odsekali. Pleterski grad je stal po Valv. poročilih užé v 13. stoletji ter se je imenoval Licherstein in tako tudi njega gospodje, ki so ga prodali okoli l. 1400. Celjskemu grofu Hermanu II. Ta pa je tukaj ustanovil samostan Kartuzijancev. Hermann II. je bil tudi v tem samostanu pokopan. V Valvazorjevi dobi so si bili Jezuiti Ljubljanski ta samostan osvojili; eden iz te družbe je tudi tukaj bival; kajti Kartuzijanci so bili samostan že v 16. stoletji v nered spravili in zapustili. Stari grad Prežek je bil visoko na Gorjancih, a užé pred 200 leti ves razdrt. Prežeški gospodje se imenujejo užé v l. 1248. in 1264., a užé v Valvazorjevi dobi ni nijeden te rodovine več živel, marveč so bili novi Prežek Turjaški gospodje sèzidali; a v lasti ga je imel pred 200 leti grof Paradeiser. (Dalje prih.)

D o p i s i.

Z Moravskega. V Brnu na Moravskem, in sicer o važni zadevi jezikovnega pitanja na ljudskih šolah, zgodil se je čudež. V tem mestu je bilo namreč mestno starešinstvo, dasi tudi po večini nemško, po dolgem obotavljanji nazadnje vender prisiljeno, ustanoviti za trideset tisoč čeških stanovalcev dve novi češki ljudski šoli. Nedavno je stalo na dnevnem redu mestnega odbora sledeče vprašanje: Ali naj se na teh dveh šolah nemščina poučuje kot neobligatni predmet, ali ne? In zgodilo se je (gotovo prvokrat), da je po večini nemška korporacija izrekla, da se nemščina ne sme poučevati tudi ne kot neobligaten predmet! Poročevalec o tej zadevi, mestni odbornik Auspitz, trd Nemeč, je navel za svoj predlog sledeče tri točke: 1. Ker stariši vsolanih otrok ne uvidijo potrebe znanja tega jezika. 2. Ker bi bil učni uspeh ostalih predmetov vsled učenja tega jezika preneznaten. 3. Ker se mnogi pedagogični pomiselki temu protivijo. — Ta sklep je vzbudil povsod splošno začudenje, in še celó sicer zmerno pisani list »Presse« bere prej omenjenemu mestnemu odboru hude levite, očitaje mu kratkovidnost. Mi Slovani pa vidimo ravno nasprotno v tej beli vrani nekako svitanje jutranje zarije, katera bode morda, da-si pozno, tudi v pravih Nemcih naredila beli dan, da jamejo spregledavati krivico vsiljevanja svojega jezika v slovanske ljudske šole. Taka zarija naj vender užé jedenkrat posije v slovanske pokrajine, da postane vsaj v njihovih ljudskih šolah slovansčina izključljivo in najboljšo učno sredstvo v dosego smotra teh šol, namreč v prvi vrsti pravno vzgojo mladine in pridobitev za življenje potrebnih naukov, kakor so: verouk, čitanje, pisanje, računstvo in najvažnejše iz realij. Potem bodedo slovanski učitelji za našo bistroumno mladino lahko tekmovali z nemško šolo. — To bi bil prvi veliki dobiček naravnega poučevanja.

Z Dunaja. (Poštne hranilnice.) Počenshi od 6. dné novembra t. l. vpelje se pri avstrijskih poštah hranilnicah nov postopek, ki vložnikom obeta kaj velike koristi ter izpolni željo, katero so obrtniki in trgovci dokaj let sem če tudi brez uspeha do zdaj izrekli.

To je namreč užé na mnogotero stran pretresani promet z nakaznicami v podobi čekov (angl. Checks), katerega se je poštno-hranilnični urad poprijel ter ga užé v dan 6. novembra začel.

Dotični ukaz določuje, da se tistim vložnikom poštah hranilnic, kateri imajo v poštah hranilnici čez 100 gl. hranilne imovine, ako zahtevajo, pošlje nakazna knjizica, imajoča po 50 golice ali blanketov za čeke (Checks).

Te golice je treba izpolniti takó, da se va-nje zapiše nakazani iznos v cifrah in s pisмени (črkami), in pa kraj in dan s podpisom vred.

Zanimljiva novščina na teh golicah je ta, da imajo po štiri vrste brojk ali cifer (jednice, desetice, stotice, tisočice), katerih vsaka obseza cifre 1—9. S tem, da se odrežejo ali odstrižejo tiste cifre posamičnih vrstá, katere so višje od cifre v vsaki posamični vrsti potrebne v izraz nakazanega iznosa, onemogočena je povsem izopačba nakazanega iznosa na golicah.

Novo občenje z nakaznicami, ki ga c. kr. poštno-hranilnični urad s tem vpeljuje, najde gotovo pri naših obrtnikih in trgovcih živ odziv ali oglas in jako udeležbo, kajti po njem bode